Mukana kahdeksan medialukutaidon harjoitusta
#TRUST!
KULTTUURINEN KOHTAAMINEN KASVOTUSTEN JA MEDIASSA
TRUST

SISÄLTÖ

#TRUST! Kulttuurinen kohtaaminen kasvotusten ja mediassa

Toimittajat: Mari Pienimäki, Jaakko Tuominen ja Anna-Kaisa Kuusisto

Medialukutaidon harjoitukset: TRUST-hanke ja Sanomalehtien Liitto

Taitto ja kuvitus: Pauli Salmi

Julkaisija: Tampereen yliopisto, Johtamiskorkeakoulu, Suomen Akatemian TRUST-kärkihanke

Julkaisuvuosi: 2018

Julkaisijan kotipaikka: Tampere

Paino: Kopio Niini, Tampere

ISBN 978-952-03-0801-8 (print)
ISBN 978-952-03-0802-5 (pdf)

Oppimateriaalin valmistusta on tukenut Suomen Akatemia.
TRUST-hanke, SA 304146, SA 266161

SUOMI MINUSSA JA ERILAISUUS SUOMESSA 3
Nuoret kertovat identiteetistään 4
Koiraluu pohtii suomalaisuutta huumorin avulla 6
Suomalaisuus on kansainvälistä 8
Maahanmuutto herättää mediassa monenlaisia tunteita 10
Pakolaisnuorten ääni ei kuulu mediassa 12
Faktaa pakolaisuudesta 14

Esipuhe sivulla 2

YSTÄVIÄ YMPÄRI MAAILMAA 15
Nuoret kertovat ystävyydestä sosiaalisessa mediassa 16
Näin sain ystäviä 18
Yksin Suomessa: ystävien suuri arvo 20
Faktaa yksinäisyydestä 22

MONTA KIELTÄ JA MEDIAA 23
Nuoret kertovat monikielisyydestä 24
”Mä taistelen vastaan ku superhero” – monikielistä räppiä yli kulttuurirajojen 26
Monikielisyyttä kaikille 28
Faktaa Suomessa puhutuista kielistä 30

Sanasto 31

MEDIALUKUTAIDON HARJOITUKSIA 33
Media kertoo tarinoita 35
Kenen ääni kuuluu? 38
Elämää kuplissa 40

Oppimateriaalin kirjoittajat 44
TRUST-tutkimushanke 44

Esipuhe

#TRUST! Kulttuurinen kohtaaminen kasvotusten ja mediassa -oppimateriaalin kirjoitukset tarjoavat lähtökohtia keskusteluun pakolaisuudesta, maahanmuutosta ja mediakulttuurista. Materiaaliin sisältyy myös kahdeksan medialukutaitoharjoitusta tähän aihepiiriin liittyen.

Oppimateriaali on tarkoitettu monikulttuuriseen kasvatukseen yläkouluihin, valmistavaan opetukseen ja nuorisotyöhön. Yläkouluissa oppimateriaalia voi toimia sisällöllisenä lähtökohtana, kun oppiainerajat ylittävän oppimiskokonaisuuden aiheena ovat maahanmuutto, nuorten media-arki ja monikulttuurisuus yhteiskunnallisina ilmiöinä.

Oppimateriaali on tuotettu Tampereen yliopistossa Suomen Akatemian rahoittaman TRUST-tutkimushankkeen tuloksiin pohjautuen ja medialukuharjoitukset on luotu Sanomalehtien Liiton kanssa yhteistyössä. Vaikka #TRUST! -materiaalin lähtökohtana on tutkimus, toimittajina meille on ollut tärkeätä, että nuorten puheenvuorot ja näkemykset ovat materiaalin keskiössä. Näiden lisäksi asiantuntijapuheenvuorot valottavat valittuja teemoja viimeaikaisten monitieteisten tutkimustulosten kautta.

Oppimateriaalin tavoitteena on, että nuoret lukijat kykenisivät tunnistamaan itsensä kirjoituksista. Lisäksi nuorten kokemusasiantuntijatekstit antavat mahdollisuuden tarkastella asioita monipuolisesti nuorten näkökulmista. Nuorten tekstejä editoitaessa olemme pyrkineet säilyttämään heidän oman kirjoitustyylinsä ja ilmaisunsa, vaikka ne eivät olisi suomen kielessä vakiintuneita. Toimittajina koemme tärkeäksi, ettei esimerkiksi vain vähän aikaa maassa olleen nuoren kehittyvä suomen kieli ole este osallistua sen enempää yhteiskuntaan kuin tähän materiaaliin.

Oppimateriaalin tuottamiseen osallistuneet nuoret ovat eri kansallisuuksista ja asuvat eri puolella Suomea. Tutkimuseettisistä syistä johtuen emme voi kertoa nuorista tämän enempää. Osa nuorista esiintyy teksteissä omalla nimellään, osa taiteilijanimellä ja lisäksi olemme antaneet heille mahdollisuuden esiintyä nimimerkillä. Kiitokset kaikille osallistuneille nuorille kokemustenne ja elämänne jakamisesta! Kiitos Kristiina Korjonen-Kuusipurolle oppimateriaalin kommentoinnista sen eri vaiheissa!

Toivomme, että oppimateriaali osaltaan lisää erilaisista kulttuurisista taustoista tulevien ihmisten kohtaamisia avoimin mielin niin kasvotusten kuin mediamaailmassa. Olemme ideoineet oppimateriaaliin myös muutaman esimerkin arjen teoista, joilla voi edistää myönteisiä kulttuurisia kohtaamisia ja myötätuntoisen yhteiskunnan syntymistä.

Tampereella 15.6.2018

Toimittajat **MARI PIENIMÄKI**, **JAAKKO TUOMINEN**
ja **ANNA-KAISA KUUSISTO**

SUOMI MINUSSA JA ERILAISUUS SUOMESSA

Tässä luvussa puhutaan identiteetistä, suomalaisuudesta ja erilaisuudesta.

Nuoret kertovat identiteetistään

Mikä tekee sinusta juuri sellaisen ihmisen kuin olet?

SHAH: Minulle sellaiset arvot kuin rehellisyys, itseusko, yrittäminen ja opiskelu ovat todella tärkeitä. Pidän myös tärkeänä, että ihminen oppii tuntemaan itsensä. Vasta sitten ymmärtää, että elämässä pääsee eteenpäin.

Luulen, että minuun on vaikuttanut myös se, että olen tullut ulkomailta Suomeen. Silloin kun olin juuri tullut muiden nuorten turvapaikanhakijoiden kanssa, kaikki oli vaikeaa ja meitä jokaista pelotti aika paljon. Oli iso juttu, kun sain turvapaikan ja opin tuntemaan suomalaisia. Pelko on nyt mennyt pois, eikä se jäänyt sisälleni.

KAURIS: Minua on aina kannustettu unelmoimaan ja olen saanut kokeilla monia harrastuksia löytääkseni oman intohimoni. Tämän lisäksi olen saanut käydä koulua ja löytänyt sieltä paljon kavereita. En olisi tällainen, mitä nyt olen, jos en olisi tutustunut nykyisiin ystäviini. Ihmisten seura ja utelias luonteeni ovat muokanneet minusta seurallisen ja iloisen ihmisen.

Oli iso juttu, kun sain turvapaikan ja opin tuntemaan suomalaisia. Pelko on nyt mennyt pois, eikä se jäänyt sisälleni. – SHAH, 18 vuotta

Olemme kaikki erilaisia, mutta silti monesti nuoret pyrkivät samanlaisuuteen. – KAURIS, 17 vuotta

Missä asioissa olet samanlainen ja missä erilainen kuin muut nuoret?

SHAH: Koen, että olen ihan samanlainen kuin kaikki muutkin nuoret Suomessa. Totta kai joissain asioissa olen silti erilainen. Esimerkiksi en polta tupakkaa, enkä tykkää kuluttaa aikaa turhaan. Vapaa-ajalla opiskelen, harrastan tai haluan oppia jotakin uutta.

Tällä hetkellä koen, että olen maassa, jossa on rauha. Kotimaassani en koskaan päässyt kouluun, eikä siellä ollut juuri mahdollisuuksia sodan takia. Siksi huomasin, että minulla on uusi elämän alku täällä. Täällä voin oppia kaikkea uutta, lukea ja päästä eteenpäin. Tämä on iso asia, joka minussa saattaa olla hieman erilaista.

KAURIS: Olen samanlainen monien nuorten kanssa sikäli, etten yhtään tiedä, mihin lähden jatko-opiskelemaan. Olen myös koukussa sosiaaliseen mediaan ja kännykkä on aina mukanani kaikkialla, kuten muillakin.

Olen erilainen siinä mielessä, että jos jostakin kantautuu musiikkia korviini, uskallan tanssia – vaikkapa kadulla! En välitä, vaikka muut nauraisivat, sillä tanssiminen on yksinkertaisesti kivaa! Mielestäni ei tarvitse käyttäytyä niin kuin muut. Olemme kaikki erilaisia, mutta silti monesti nuoret pyrkivät samanlaisuuteen. Vaikka tämä on kliseistä sanoa, niin erilaisuus on rikkautta.

KOIRALUU POHTII SUOMALAISUUTTA HUUMORIN AVULLA

MARI PIENIMÄKI, kirjoittaja

Koiraluu on 21-vuotias suomalainen nuori mies. Koiraluusta piti tulla räppäri, mutta hänestä tulikin somettaja, kuten tubettaja. Videoissaan hän pohtii muun muassa suomalaisuutta, stereotypioita ja käyttäytymistapoja. Keväällä 2018 hänellä oli YouTubessa lähes 14 000 seuraajaa ja Facebookissa 40 000 seuraajaa.

Sometus, kuten tubetus, oli Koiraluulle ensin pelleilyä. Hän halusi tehdä vain jotakin sellaista, mitä muut eivät tee. Oikeastaan hän halusi aluksi räppäriksi. Koska räppärinä pitää osata ottaa lava haltuun, hän lähti ystävän kanssa teatterikerhoon. Pian hän huomasi, ettei räppääminen ollutkaan hänen juttunsa. Mielekkäämpiä esiintymispaikkoja löytyi Facebookista, Instagramista ja YouTubesta.

– Siirsin näyttelemisen näihin videoihin. Esiintyminen on magee juttu, Koiraluu sanoo.

Kun Koiraluu julkaisi ensimmäiset videonsa, tutut katsoivat häntä vinoon. Kun hänen suosionsa alkoi kasvaa, ihmiset käänsivät kelkkansa ja kommentoivat: ”Hei, sun videot on tosi hyviä.” Nykyään hänen vlogikanavallaan on monipuolinen yleisö niin maahanmuuttajia kuin suomalaistaustaisia ihmisiä.

Uusia näkökulmia huumorilla

Huumori on Koiraluulle luonteva asia. Hän pohtii usein arkisia asioita leikkimieliseen sävyyn, kuten monet tubettajat. Hän tarkastelee huumorilla höystettynä myös tärkeitä ja moniulotteisia asioita, kuten suomalaisuutta, stereotypioita maahanmuuttajista ja erilaisia tapoja käyttäytyä.

– Kun mä väännän asiat rautalangasta, kaikki ymmärtää, mitä mä yritän selittää, hän perustelee huumorin käyttämistä.

Koiraluu epäilee, ettei hän tubettamalla pysty suoranaisesti muuttamaan maailmaa. Hän uskoo silti, että videot voivat tarjota ihmisille uusia näkökulmia. Hän toivoo, että ihmiset yrittäisivät ymmärtää asioita myös hänen kokemusmaailmastaan käsin.

Ajatuksia suomalaisuudesta

Yksi Koiraluun esiin nostamista aiheista on suomalaisuus. Hän kertoo tarttuneensa aiheeseen, koska sosiaalisessa mediassa puhutaan paljon siitä, voiko maahanmuuttajaa sanoa suomalaiseksi. Hän halusi ilmaista oman mielipiteensä.

Koiraluu kertoo, että erilaiset kontekstit eli ympäristöt ja ihmiset voivat vaikuttaa identiteettiin. Kotona häntä pidetään vietnamilaisena.

– Mutta kun mä astun ovesta ulos, niin sitten mä tunnen itseni suomalaiseksi.

Koiraluu on kasvanut Suomessa. Hänen mielestään tämä asia riittää, jotta hän voi sanoa: ”Mä oon ja mä koen itseni suomalaiseksi.”

Suomalaisuus merkitsee Koiraluulle paljon:

– Tää on mun kotimaa, oon syntynyt täällä, mä oon kasvanut täällä koko mun elämäni ajan ja mä oon täällä.

Hän korostaa sitä, miten paljon hän tykkää suomalaisesta kulttuurista.

Koiraluu ei käy enää peruskoulua, koska hän on jo valmistunut. Hän kertoo kuitenkin ikävöivänsä suomalaiseen kouluun tosi paljon, koska kotona äiti tekee koko ajan aasialaista ruokaa:

– Koulussa saisi hernekeittoa tai kalakeittoa. Ois kiva syödä joskus jotain suomalaista herkkua, Koiraluu kertoo hymyillen.

Koiraluun mukaan elämäntavoista näkee sen, onko joku suomalainen.

– Suomalaiset ovat sellaisia, että ne istuu hiljaa bussissa yksinään, tosi sisäänpäin kääntyneitä.

Hän tuo silti esille, että vaikka suomalaiset ovat hiljaisia, niin silloin kun pitää puhua ”asiaa”, niin he myös puhuvat asiaa.

Monikulttuurisuus mediassa

Koiraluun mielestä monikulttuurisuuden esittäminen mediassa ei ole kovin onnistunutta Suomessa. Jos esimerkiksi menee katsomaan jotakin suomalaista elokuvaa, huomaa leffateatterissa nopeasti, ettei salissa ole yhtään maahanmuuttajataustaista ihmistä.

”Koiraluu on kasvanut Suomessa. Hänen mielestään tämä asia riittää, jotta hän voi sanoa: ’Mä oon ja mä koen itseni suomalaiseksi.’”

– Elokuvien vitsit ei ole meille maahanmuuttajille tarkoitettuja, hän toteaa.

Koiraluu kokee, että maahanmuuttajista puhutaan ristiriitaisesti mediassa:

– Jos joku maahanmuuttaja tekee jotakin hyvää, niin silloin häntä pidetään suomalaisena. Mutta jos joku tekee jotakin pahaa, niin silloin hänet tulkitaan ulkomaalaiseksi.

Pidä kiinni unelmistasi

Koiraluu kannustaa suomalaisnuoria olemaan rohkeita ja spontaaneja sekä olemaan liikaa välittämättä muiden mielipiteistä. Hän myös rohkaisee nuoria pitämään kiinni omista unelmistaan.

– Silloin kun mä valmistuin yläasteelta, niin en mä tiennyt, että musta tulee näyttelijä. Sitten puoli vuotta myöhemmin mun YouTube räjähti.

– Älä koskaan jää paikalleen, vaan mee aina eteenpäin, Koiraluu kehottaa.

SUOMALAISUUS ON KANSAINVÄLISTÄ

ANNA-KAISA KUUSISTO, tutkija

Suomalaisuus on aina rakentunut kansainvälisten suhteiden ja eri kulttuureista olevien ihmisten arkisen vuorovaikutuksen kautta. Nykypäivänä ihmisten liikkuminen ja erilaiset globaalit muuttoliikkeet muovaavat suomalaisuutta entisestään ja rakentavat monikulttuurista Suomea.

Ihmiset ja ihmisryhmät ovat aina olleet vuorovaikutuksessa keskenään. Vuosikymmenien ajan Suomesta on lähdetty siirtolaisiksi maailmalle, kuten Ruotsiin, Australiaan ja Yhdysvaltoihin. Suomessa on puolestaan opittu tuntemaan erilaisia maita, kulttuureita ja ajattelutapoja tänne saapuneiden ihmisten välityksellä.

Voidaan sanoa, etteivät suomalaiset ole koskaan olleet yhtenäinen kokonaisuus tai kansa. Suomalaisuus on aina ollut kansainvälistä, jo paljon ennen kuin Suomesta tuli kansallisvaltio.

Viime vuosikymmeninä Suomi on entisestään avautunut kansainvälisille vaikutteille kaupankäynnin, koulutuksen ja ihmisten liikkumisen kautta.

Kulttuurinen vuorovaikutus tarkoittaa, että erilaisista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa avoimin mielin ja ovat tekemisissä keskenään.

Suomeen on alkanut saapua myös enemmän pakolaisia ja maahanmuuttajia 1970-luvulta lähtien. Nämä asiat ovat muuttaneet Suomea yhä monikulttuurisemmaksi.

Tänä päivänä lukuisat etniset ryhmät ja kielelliset vähemmistöt, kuten saamelaiset, suomenruotsalaiset, romanit, inkeriläiset sekä monet muut kansallisuudet, ovat erottamaton osa Suomea ja suomalaisuutta.

Kansallisvaltio luo rajoja

Historian kuluessa ihmiset ovat liittyneet yhteen ja rakentaneet kansallisvaltioita. Esimerkiksi Suomi on kansallisvaltio ja siten kartalta osoitettavissa oleva alue, jolla on yhteisiä maarajoja Ruotsin, Norjan ja Venäjän kanssa.

Yhteinen valtio voi tarjota ihmisille yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toisaalta kansallisvaltion rakentamisen kautta on tarkoituksellisesti vedetty rajoja ”meidän” ja ”muiden” välille. Äärimmilleen vietynä tällaista ajattelutapaa kutsutaan kansallismielisyydeksi eli nationalismiksi, jossa korostetaan voimakkaasti oman kansan paremmuutta suhteessa toisiin kansoihin, vähemmistöihin tai valtioihin. Käytännössä monien valtioiden alueella asuu silti lukuisia eri kansoja.

Näkökulmia monikulttuurisuuteen

Kun monikulttuurisuudesta eli monien kulttuurien ja ihmisryhmien rinnakkaiselosta puhutaan myönteiseen sävyyn, sillä viitataan yleensä suvaitsevaisuuteen ja erilaisuuden hyväksymiseen.

Monikulttuurisuus on itse asiassa usein niin erottamaton osa arkielämäämme, ettei siihen kiinnitetä edes huomiota. Tästä esimerkkinä on suomalaisen arjen muuttunut ruokakulttuuri kuten ruokapöytiimme yhä useammin päätyvät pizzat, sushit, kebabit ja falafelit.

Kun monikulttuurisuudesta puhutaan kielteiseen sävyyn, esitetään kulttuurien ja kansojen moninaisuus uhkana kansallisvaltion yhtenäisyydelle. Tätä uhkaa pidetään riittävänä perusteena rajata tai sulkea ”muut” oman yhteiskunnan ulkopuolelle. Tämä uhka on usein enemmän kuviteltu kuin faktoihin perustuva ja ilmentää toiseuden pelkoa.

Kulttuurisia kohtaamisia

Kulttuurinen vuorovaikutus tarkoittaa, että erilaisista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa avoimin mielin ja ovat tekemisissä keskenään. Sen syntymisen ja onnistumisen edellytyksenä on riittävä luottamus ihmisten ja ihmisryhmien välillä.

Kulttuurinen vuorovaikutus voi tuoda näkyväksi totutut käyttäytymistapamme, asenteemme, ennakkoluulomme ja mahdolliset stereotypiamme eli yleistyksemme siitä, millaisia toiset ihmiset ja kulttuurit ovat. Se voi auttaa ymmärtämään omia asenteitamme ja tunteitamme, jotka liittyvät muun muassa ihmisten etnisyyteen, kieleen, sosiaalisuuteen ja sukupuoleen.

Arjessa tapahtuvat kohtaamiset, eri taustoista tulevien ihmisten avoin vuorovaikutus ja yhteisten asioiden hoitaminen muuttavat yhteiskuntaa moniarvoiseksi. Tämä tarkoittaa, että ihmisillä on tahtoa toimia rakentavasti erilaisuutta arvostaen ja kunnioittaen. Näin syntyy monikulttuurinen arki, jossa ihonväri, puhuttu kieli tai etninen tausta ei ole ihmisten elämää rajoittava tai leimaava asia.

MAAHANMUUTTO HERÄTTÄÄ MEDIASSA MONENLAISIA TUNTEITA

MARI MAASILTA, tutkija

Pakolaiset herättävät lehtien ja sosiaalisen median lukijoissa esimerkiksi epäluuloa, pelkoa tai myötätuntoa. Osa ihmisistä pelkää, että pakolaiset ja turvapaikanhakijat muuttavat heidän elämäänsä. Pelot häviävät usein, kun huomataan, ettei juuri mikään muuttunut.

Syksyllä 2015 yhtenä uutisten pääaiheena oli Eurooppaan pyrkivät pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Suomeen saapui turvapaikanhakijoita muun muassa Syyriasta, Irakista, Afganistanista ja muista sotaa käyvistä maista.

Aiempiin vuosiin verrattuna heidän määränsä lähes kymmenkertaistui muutamassa kuukaudessa. Uutisissa puhuttiin myös siitä, että pakolaisten asettuminen tänne voi vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Myötätuntoa ja vihapuhetta

Uutiset herättävät lukijoissaan monenlaisia tunteita. Silloin kun sodat ja kriisit tapahtuvat kaukana Euroopasta, on helppoa tuntea myötätuntoa sodan uhreja kohtaan. Erityisesti kuvat sodan jalkoihin jääneistä naisista ja lapsista herättävät sääliä ja myötätuntoa. Heitä pidetään sodan syyttöminä uhreina, kun taas miehiä pidetään sotaan osallisina, koska heidät esitetään usein median kuvissa asepuvussa.

Toisaalta myös vihapuhe maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita kohtaan on lisääntynyt sosiaalisessa mediassa. Vihapuheella tarkoitetaan erilaisiin ihmisiin ja ryhmiin kohdistuvaa sanallista vihaa ja halveksuvaa puhetta.

Verkon keskustelupalstoilla vihapuhe tarkoittaa erilaisia häiriökäyttäytymisen muotoja, kuten kiusaamista, vainoamista, verkkohyökkäyksiä ja trollausta.

Sosiaalisen median keskustelupalstojen ylläpitäjät karsivat yleensä nopeasti pois ilmiselvän vihapuheen. Jäljelle jää kuitenkin myös keskusteluja, joissa ilmaistaan esimerkiksi kaunaa, epäluuloa tai pelkoa pakolaisia ja turvapaikanhakijoita kohtaan.

Epäluuloa, kaunaa ja tiedon puutetta

Kun eri paikkakunnilla on perustettu vastaanottokeskuksia, osa paikallisista ihmisistä on pelännyt rikollisuuden lisääntyvän tai suomalaisen kulttuurin muuttuvan liian nopeasti pakolaisten tulon seurauksena. Tämä pelko johtuu siitä, että osa ihmisistä kokee maahanmuuttajat ja pakolaiset vieraiksi ja erilaisiksi.

Toisaalta tutkimukset osoittavat, että ihmisten pelot hälvenevät nopeasti, kun he huomaavat, ettei mitään pelättyjä muutoksia tapahtunutkaan.

Maahanmuuttajia ja pakolaisia myös kadehditaan keskustelupalstoilla, koska heidän luullaan virheellisesti saavan parempia tukia ja etuuksia kuin syntyperäisten kansalaisten.

Kauna voi suuntautua myös poliitikkoihin ja virkamiehiin, koska he tekevät maahanmuuttoon liittyviä päätöksiä ja siten mahdollistavat turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten tulon Suomeen.

Muutoksen pelko

Verkkokeskustelujen kauna ja pelko selittyvät pitkälti sillä, että paikalliset ihmiset pelkäävät pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tulon muuttavan heidän elämäänsä. Lisäksi he pelkäävät, etteivät pysty hallitsemaan näitä muutoksia.

Se, että sosiaalinen media mahdollistaa keskustelun vaikeiksi koetuista asioista, on positiivinen asia. On tärkeätä, että ihmisillä on monenlaisia paikkoja, joissa he voivat ilmaista mielipiteensä ja ottaa kantaa heitä koskeviin asioihin.

Keskustelut muuttuvat kuitenkin ongelmallisiksi, jos niissä ei suvaita monenlaisia mielipiteitä. Lisäksi on ikävää, jos eri mieltä olevat ihmiset eristäytyvät suljetuiksi ryhmiksi, jotka eivät keskustele muiden kuin samanmielisten kanssa.

Solidaarisuus pakolaisia kohtaan

Pakolaisista ja turvapaikanhakijoista keskustellaan mediassa myös myönteisesti. Heidät toivotetaan tervetulleiksi, koska erilaisten ihmisten koetaan monipuolistavan suomalaista kulttuuria.

Lisäksi pakolaisia kohtaan osoitetaan myötätuntoa ja solidaarisuutta eli yhteisvastuullisuutta ja myötämielisyyttä heidän kovien kokemustensa takia. Pakolaisten vastaanottaminen voidaan kokea suomalaisten velvollisuudeksi, koska Suomi on sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, joilla pyritään suojelemaan sotien ja konfliktien uhreja.

Varsinkin vanhemmilla suomalaisilla on muistoja ja omaa kokemusta talvi- ja jatkosodan seurauksista. He saattavat ymmärtää nykyisten pakolaisten tilannetta sitä kautta, että he ovat itse joutuneet jättämään kotinsa ja lähtemään evakkomatkalle. Suomen sotien evakot ovat ajan myötä selvinneet rankoista kokemuksistaan, vaikka ikävä menetettyyn Karjalaan onkin monelle jäänyt muistoihin. Suomeen tulevat pakolaisetkin alkavat kotoutua, kunhan saavat rauhassa toipua ja asettua uuteen kotimaahansa.

Verkkokeskustelujen kauna ja pelko selittyvät pitkälti sillä, että paikalliset ihmiset pelkäävät pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tulon muuttavan heidän elämäänsä.

PAKOLAISNUORTEN ÄÄNI
EI KUULU MEDIASSA

JAAKKO TUOMINEN, tutkija

Ilman huoltajaa Suomeen tulleet alaikäiset pakolaisnuoret esitetään uutismedioissa usein kapeanlaisissa rooleissa, joko uhreina tai Suomeen kotoutuvina mallikansalaisina. Nuoria haastatellaan lehtijuttuihin harvoin, eikä heidän unelmiaan, osaamistaan tai arkisia huoliaan tuoda esille.

TRUST-tutkimushankkeessa on selvitetty, millaisina yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijanuoret esitetään suomalaisissa uutismedioissa ja kuuluuko niissä nuorten oma ääni. Yleisradion, Helsingin Sanomien ja Aamulehden digitaalisilta sivuilta ja uutisarkistoista löytyi vuosilta 2014–2016 yhteensä 374 uutisjuttua, jotka koskivat yksin tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita.

Selvityksessä havaittiin, että yksin tulleiden pakolaisnuorten näkemykset tulevat uutisissa harvoin esille. Nuorten puolesta puhuvat usein viranomaiset, asiantuntijat tai järjestöjen ja asumisyksiköiden työntekijät. Tarkastelujakson uutisista vain noin 20:ssä haastateltiin nuoria itseään.

Nuorilla on oikeus tulla kuulluksi omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa, kuten asumiseen, koulutukseen tai tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Nuorten kapeat roolit mediassa

Turvapaikanhakijanuoret näyttäytyvät uutismedioissa pääasiassa kahdella tavalla. Yhtäältä nuoret esitetään dramaattisten tapahtumien uhreina, jolloin korostetaan eritoten nuorten uuvuttavaa ja vaarallista pakomatkaa. Esimerkiksi Ylen jutussa kirjoitetaan: ”16-vuotias Naziri kertoo kokemuksestaan pakomatkalla: ’Pelkäsin kuorma-auton alla. Minulla oli hirvittävä jano, mutta vettä ei ollut. Kun auto ajoi laivasta, pelkäsin, etten selviä vaan putoan.’ ” (Yle 6.9.2015)

Toisaalta nuoret esitetään mallikansalaisina, jotka haluavat oppia suomen kieltä ja kotoutua Suomeen nopeasti: ”Minä menen kouluun joka päivä. Opiskelen suomen kieltä ja matikkaa ja maantiedettä. Siellä on mukavaa. [– –] Mä haluan opiskella, koska minä haluan olla lääkäri tulevaisuudessa.” (Yle 27.5.2016)

Uutisjutuista löytyi joitakin poikkeuksia: pakolaisnuoria on kuvattu esimerkiksi valmistautumassa hiihtokilpailuihin ja tekemässä valokuvanäyttelyä. Tällöin nuoret nähdään ensisijaisesti osaamisensa ja lahjakkuutensa kautta eikä vain pakolaisina ja menneisyytensä uhreina.

Mediasisältöjen tarkastelu osoitti, että nuorten omista toiveista, unelmista, osaamisesta tai arkisista huolista kerrotaan mediassa pintapuolisesti tai ei ollenkaan. Nämä sisällöt ovat kuitenkin sellaisia, joita kuulluiin usein TRUST-hankkeeseen liittyvissä nuorten kanssa järjestetyissä tapaamisissa.

Pakolaisnuorten ääntä tarvitaan

Nuorilla on oikeus tulla kuulluksi omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa, kuten asumiseen, koulutukseen tai tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Medialla on tärkeä rooli, jotta nuorista turvapaikanhakijoista syntyisi todellinen ja monipuolinen kuva aktiivisina ja luottamuksen arvoisina ihmisinä.

Nuoret maahanmuuttajat ovat myös median yleisöjä. Heille ei kuitenkaan synny samaistumiskohteita esimerkiksi suomalaisessa journalismissa, jos heidän elämästään ja toiveistaan ei kirjoiteta aivan kuten keiden tahansa nuorten kohdalla.

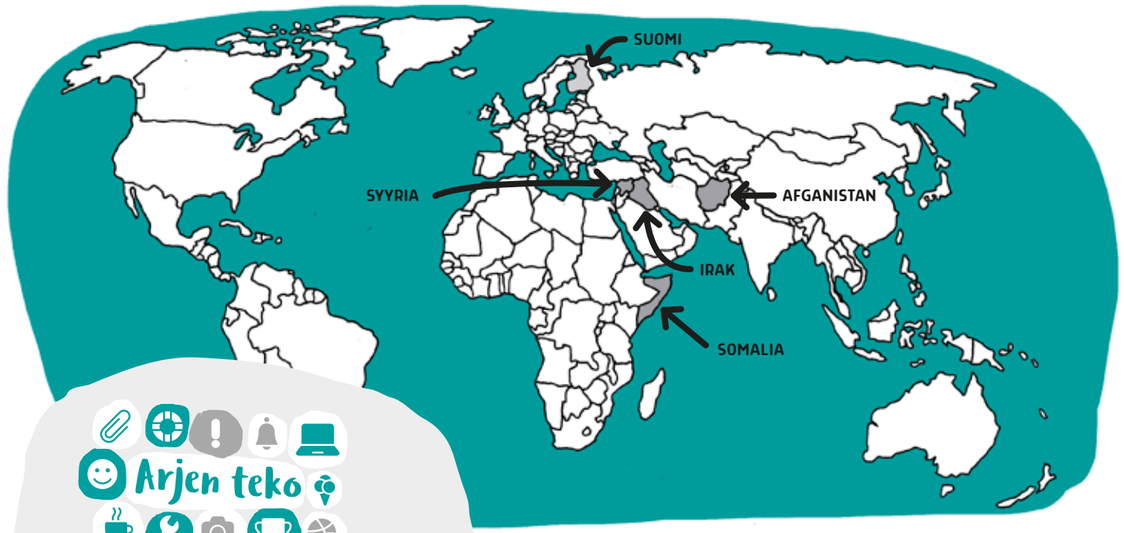

Puutu rasismiin

Jos näet tai kuulet rasismia, kuten solvaamista, puutu siihen heti. Kerro herjaajalle, ettei rasistinen käytös ole hyväksyttävää. Käänny sen jälkeen rasismia kohdanneen henkilön puoleen. Kysy häneltä, miten voit auttaa tai tukea häntä (esim. istua viereen bussissa), että asiaton käyttäytyminen loppuu. Jos tilanne tuntuu vaaralliselta, kutsu paikalle vartija tai poliisi. Älä ole tyhmänrohkea.

FAKTAA PAKOLAISUUDESTA

Maailmassa on tällä hetkellä enemmän pakolaisia kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen eli 65,6 miljoonaa ihmistä. Näistä 22,5 miljoonaa ihmistä on paennut pakolaisina toisen valtion alueelle. Ihmiset pakenevat kotimaistaan sotien, konfliktien, ihmisoikeusluokkauksien ja luonnonolosuhteiden muutosten vuoksi. Osa pakolaisista on kokenut vainoa omassa maassaan tai kuivuus ja tulvat ovat ajaneet ihmisiä pois alkuperäisiltä asuinalueiltaan. Ensimmäiset pakolaiset saapuivat Suomeen 1970-luvulla Chilestä ja Vietnamista. Tällä hetkellä pakolaisia tulee Suomeen eniten Irakista, Afganistanista, Syyriasta ja Somaliasta.

Lähteet: Suomen Pakolaisapu ja Maahanmuuttoviraston tilastot.

YSTÄVIÄ YMPÄRI MAAILMAA

Tässä luvussa puhutaan ystävystymisestä ja luottamuksen syntymisestä toisiin ihmisiin.

Nuoret kertovat ystävyydestä sosiaalisessa mediassa

Some on minulle tärkeä, sillä sen avulla voin ylläpitää ystävyyksiä ja olen saanut yhteyden kadoksissa olleisiin läheisiin ja ystäviin.
- BARE, 20 vuotta

Millaisia ihmissuhteita olet solminut ja ylläpidät somessa?

BARE: Some on minulle tärkeä, sillä sen avulla voin ylläpitää ystävyyksiä ja olen saanut yhteyden kadoksissa olleisiin läheisiin ja ystäviin. Esimerkiksi Facebookin avulla löysin lapsuusystäviä ja pikkuserkkuja Somaliasta. On hienoa kuulla heiltä kuulumisia suvusta ja tutuista. Tuntuu myös hyvältä, kun en kuule vain uutisista, mitä entisessä kotimaassani tapahtuu.

Käytän päivittäin Snapchatia ja Instagramia viestittelyyn ja soittelemiseen. Olen yhteydessä esimerkiksi Pohjois-Amerikassa asuvaan äitiin ja sisaruksiin, Lähi-idässä ja Pohjoismaissa asuviin somalialaisiin sukulaisiin ja ystäviin sekä Ruotsissa asuvaan ystävään, johon tutustuin lapsena Etiopiassa.

PAJU: Suomalaiset ystäväni, jotka eivät ole koulukavereitani, ovat suurin osa tulleet Haloo Helsinki -bändin fanikunnan kautta. Olemme tutustuneet somessa ja tavanneet keikoilla. Nyt tapaamme usein viikonloppuisin ja lomilla, vaikkei keikkoja olisi.

Saksalaisen ystäväni tapasin Instagramissa monta vuotta sitten, myös yhteisen fanituskohteen kautta. Olimme hetken samassa chatissa, ja laitoin sitten yksityisviestiä, että olisi kivaa jutella enemmänkin. Aloimme kirjoitella WhatsAppissa ja Snapchatissa sekä välillä puhua videopuheluita. Nyt olemme tavanneet kasvotusten kahdesti, Saksassa ja Suomessa. Meistä tuli todella läheisiä tosin jo paljon ennen ensimmäistä tapaamista.

Mikä saa sinut luottamaan johonkuhun ja varsinkin somessa?

BARE: Olen joskus tavannut ihmisen lyhyesti kasvotusten ja sitten tutustunut enemmän netin välityksellä ja päinvastoin. Haluan aina tavata ihmisen kasvotusten, jotta näen, että onko hän catfish vai oikeasti sitä, mitä hän sanoo netissä olevansa.

Olen löytänyt muutaman sydänläheisen, joille voi kertoa kaiken. Jos minulla on murheita tai huolia, juttelenkin usein ensiksi jonkun sydänystävän kanssa. Just ”pahat päivät” ovat näyttäneet minulle, ketkä ovat todellisia sydänläheisiäni. Tiedän, että he eivät juoruile asioistani muille ihmisille. He tukevat minua ja voin luottaa heihin.

PAJU: Ihmiset ihmettelevät usein, että miten muka voi luottaa johonkin, jonka kanssa vain vaihtaa viestejä, eikä ole koskaan tavannut. Se voi olla vaikea ymmärtää kokematta, mutta ei se lopulta eroa paljon niin sanotusta tavallisesta ystävyydestä. Ei kukaan luota kaikkiin ihmisiin netissä, aivan kuin ei kaikkiin joille juttelee kasvotusten.

Luottamus toiseen ihmiseen rakentuu usein hiljalleen, ja yhtäkkiä sen huomaa olevan vankka. Luottamukseen liittyy mielestäni voimakkaasti kokemus siitä, että toinen ymmärtää ja välittää. Se ei vaadi välttämättä kasvotusten olemista. Nettiystävien hyvä puoli on se, että he ovat aina vain viestin päässä.

Olen 17-vuotias peruskoulun juuri päättänyt nuori. Haluaisin päästä lukioon mutta olen hakenut myös ammattikouluun. Haaveilen toimittajan ammatista. Harrastan viulun soittoa, laulamista ja kirjoittamista. Olen asunut Suomessa noin kolme vuotta.

NÄIN SAIN YSTÄVIÄ

DESTINE, kirjoittaja

Aion kertoa teille, miten sain ystäviä Suomessa ja miten pärjäsin kolme kuukautta ilman ystäviä. Suomessa on vaikea saada ystäviä, jos et puhu rohkeasti ihmisten kanssa. Jotkut ihmiset voivat tosin puhua sinun kanssasi, vaikka et olisi sosiaalinen, koska he haluavat sinut ystäväksi.

Tiedän, että on vaikea puhua suomalaisten kanssa, jos et osaa suomea tai englantia hyvin, vain omaa kieltä. On kuitenkin vaikea saada ystäviä, jos et halua puhua kenellekään.

Tunsin itseni yksinäiseksi, kun Suomeen tultuani aloitin suomen kielen kurssin, jossa muut osasivat jo vähän suomea. Opiskelin eri asioita kuin toiset oppilaat, koska heillä oli eri lukujärjestys. He eivät halunneet puhua minun kanssa, koska en osannut yhtään suomea. Silloin aloin kaivata vanhoja ystäviä. Pärjäsin silti, koska olin puhelimella yhteydessä pakolaisleirillä tutustumiini ystäviin ja pelasin pelejä puhelimella.

Onneksi uudet oppilaat tulivat kolmen kuukauden kuluttua. Hekään eivät osanneet suomea ja sitten sain paljon ystäviä. Nyt olemme yhdessä vaikka eri kouluissa, koska juttelemme päivittäin somessa, ja joskus tapaamme ja kerromme kuulumisia toisillemme.

Muistan, kun aloitin yläasteella 8. luokalla. Koska suomen kieli oli vielä vaikeaa minulle puhua ja ymmärtää, jännitin, kun puhuin luokkakavereiden kanssa ja kun kysyin kysymyksiä opettajalta.

Luokkakaverini olivat mukavia ja ne yrittivät puhua minun kanssa esimerkiksi ruokatauolla. Me teimme yhdessä myös ryhmätöitä. Olimme koulussa aina yhdessä, mutta emme jutelleet paljon toisten kanssa, kun jokaisella on oma puhelin välitunnilla, osa pelaa pelejä puhelimella ja osa juttelee ystävien kanssa mediassa. Toivon, että välitunnilla tutustuisimme enemmän toisiin.

”Jos sinulla on ystäviä lähellä, pidä hauskaa heidän kanssa, koska et voi tietää, jos esimerkiksi muutat kauaksi.”

Jos sinulla on ystäviä lähellä, pidä hauskaa heidän kanssa, koska et voi tietää, jos esimerkiksi muutat kauaksi. Et voi puhua heidän kanssa koko ajan puhelimella. Silloin voit olla yksinäinen ja kaivata vanhoja ystäviä. Ystävät ovat tärkeitä elämässä, koska ystävät auttavat ja tukevat sinua ja viettävät aikaa sinun kanssa.

Arjen teko

Järjestä monikulttuurinen piknikki

Kutsu piknikille eritaustaisia ihmisiä, joihin haluat tutustua. Tuokaa piknikille sellaisia oman ruokakulttuurinne ruokia, joista erityisesti pidätte. Maistakaa toistenne ruokia. Jutelkaa siitä, mitkä ovat teille tavallisia ruokia ja mistä ruokakulttuurinne tavat ovat peräisin. Ottakaa piknikistänne valokuva ja julkaiskaa se somessa, kuten Instagramissa tai Snapchatissa.

16-vuotiaan, kaksi vuotta Suomessa asuneen afganistanilaisen AZARIN* ystävyyssuhteet

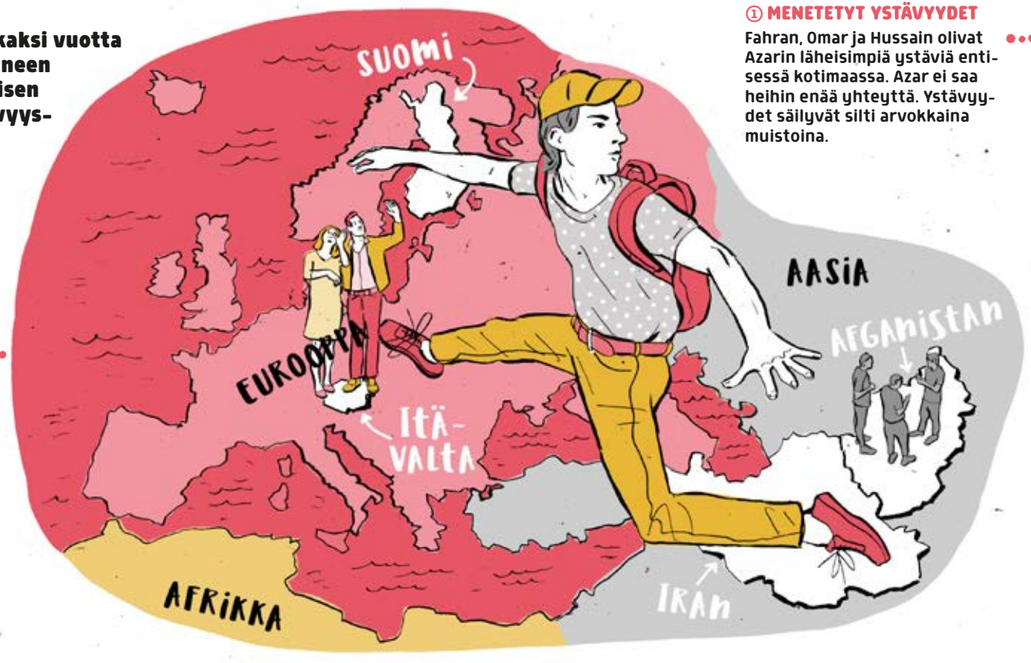

① MENETETYT YSTÄVYYDET

Fahran, Omar ja Hussain olivat Azarin läheisimpiä ystäviä entisessä kotimaassa. Azar ei saa heihin enää yhteyttä. Ystävyydet säilyvät silti arvokkaina muistoina.

② YSTÄVYYDET PAKOMATKALLA

Lähdettyään Afganistanista Azar asui ja työskenteli muutaman kuukauden Iranissa. Eurooppaan hän saapui laivalla osana nuorten miesten ryhmää, jonka jäsenistä muutaman kanssa hän ystävystyi. Itävallassa hän tapasi pariskunnan, joka auttoi häntä eteenpäin.

③ UUDET YSTÄVÄT SOMESSA

Azar on tutustunut somessa uusiin ihmisiin. Jotkut heistä tykkäävät hänen kuvistaan, ja joidenkin kanssa hän juttelee enemmän. Hän on tutustunut Instagrammissa suomalaiseen nuoreen, jolta voi kysyä neuvoa suomen kielessä ja joka auttoi häntä kirjastokortin hankinnassa.

④ PERHERYHMÄKODIN NUORET

Azar asuu perheryhmäkodissa muiden yksin tulleiden kanssa. Nuoret asuvat, käyvät koulua, harrastavat ja liikkuvat kaupungilla yhdessä. Heistä on tullut tiivis ryhmä, joka muodostaa Azarin läheisimmän ystäväpiirin.

Jatkuu

YKSIN SUOMESSA: ystävien suuri arvo

RIIKKA KORKIAMÄKI, tutkija

Ystävyyssuhteet ovat tärkeä voimavara jokaisen elämässä. Turvapaikanhakijanuoret ovat usein pakon edessä joutuneet luopumaan kotimaastaan ja perheestään. Heillä on kova halu tuntea kuuluvansa uuteen kotimaahansa ja siksi uusien ystävien löytyminen on tärkeää.

Suomeen tulee joka vuosi ilman huoltajaa satoja alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Moni ei pysty pitämään yhteyttä kotimaahan jääneisiin vanhempiinsa tai sisaruksiinsa. Tällöin ystävien merkitys korostuu arjessa.

Ystävät ovat tärkein sosiaalisen tuen ja elämänilon lähde. Valtaosa nuorista solmii täällä ystävyyssuhteita sellaisiin nuoriin, jotka ovat lähtöisin samasta maasta tai maanosasta. Moni heistä kaipaa myös suomalaistaustaisia ystäviä.

Menetetyt ystävyydet muistoissa

Osa yksin tulleista nuorista onnistuu säilyttämään siteet kotimaahan jääneisiin ystäviinsä. He pitävät ystäviin yhteyttä puheluin, tekstiviestein ja sosiaalisen median välityksellä. Moni joutuu silti rakentamaan ystävyyssuhteensa aivan alusta.

Ystävät pakomatkalla

Pakomatkalla syntyneet ystävyydet ovat tärkeitä yksin matkanneille nuorille. Eri puolilla Eurooppaa ja Aasiaa oleviin ystäviin pidetään yhteyttä uuteen kotimaahan saapumisen jälkeen pääasiassa somen välityksellä (esim. Whatsapp, Instagram ja Snapchat).

Arkisten kuulumisten vaihtaminen kaukana olevien ystävien kanssa tuottaa nuorille iloa, mutta ikävien uutisten kuuleminen saattaa masentaa heitä. Joskus vaikeista asioista on helpompi kirjoittaa, tai laittaa surullinen kuva, kuin jutella kasvotusten. Somen kautta heidän on kuitenkin vaikea saada konkreettista apua. Siksi uudet ystävät Suomessa ovat arvokkaita.

Pakomatkalla nuoret voivat kohdata myös ihmisiä, joita he pitävät ystävinään, mutta jotka saattavat pettää

heidän luottamuksensa. Siksi heidän voi olla vaikea luottaa toisiin ihmisiin ja he voivat aluksi suhtautua varauksellisesti toisiin nuoriin.

Uudet ystävät

Kun yksin tulleet nuoret ovat asettuneet uuteen kotimaahansa, tekevät he tuttavuutta toisten nuorten kanssa. Sen lisäksi että he luovat tiiviitä suhteita esimerkiksi perheryhmäkodin nuorten kanssa, he saattavat löytää ystäviä somen välityksellä. Vaikka someystävät ovat tärkeitä, eivät he korvaa muiden nuorten tapaamista kasvotusten. Kasvotutut ja -ystävät ovat hyvä syy lähteä ulos neljän seinän sisältä. Heidän kanssaan nuoret voivat tutustua uusiin paikkoihin ja ihmisiin.

Suurin osa yksin tulleiden nuorten uusista ystävyyssuhteista syntyy sellaisten ihmisten kanssa, joilla on samanlainen etninen tausta, kuten sama kotimaa. ”Samanlaisten” ryhmässä onkin helppoa olla. Yhteinen kieli ja tutut tavat luovat turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kaikki yksin tulleet nuoret haluavat silti ystävystyä suomalaisten nuorten kanssa. Se on tärkeää, jotta he eivät kokisi oloaan ulkopuoliseksi uudessa kotimaassaan. Nämä ystävyyssuhteet tarjoavat myös suomalaisille nuorille mahdollisuuden oppia muualta tulleilta. Ystävyyksistä on näin iloa molemmin puolin!

FAKTAA YKSINÄISYYDESTÄ

- **Yksinäisyys on länsimaissa yleinen ilmiö, joka vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin. Yksinäisyys voi pitkittyneenä lisätä henkistä pahoinvointia, heikentää oman arvon tunnetta sekä vähentää luottamusta muihin ihmisiin.**
- **Suomalaisista 8.- ja 9.-luokkalaisista nuorista 9,5 % kokee yksinäisyyttä, tytöt useammin kuin pojat.**
- **Yksinäisyyttä voi ehkäistä esimerkiksi aloittamalla uuden harrastuksen tai osallistumalla nuorisotalojen toimintaan. Ystäviä saattaa löytyä yllättävistäkin paikoista, kuten somesta.**

% TUNTEE ITSENSÄ YKSINÄISEKSI

Perusopetus 8. ja 9. lk.

	POJAT	TYTÖT
TUNTEEKO ITSENSÄ YKSINÄISEKSI:		
”melko usein”	3,5	9,5
TUNTEEKO ITSENSÄ YKSINÄISEKSI:		
”jatkuvasti”	2,8	3,1
YHTEENSÄ	6,3	12,6

Lähde: Kouluterveyskysely 2017, THL.

⑤ **KOULUKAVERIT**

Koulussa Azar oli keittiöapuvuorossa suomalaisen pojan kanssa, jonka kanssa hän sittemmin on jutellut enemmän. Hän toivoo saavansa koulussa pojan kautta laajemman kaveripiirin.

* Azar on kuvitteellinen nuori, jonka tarina on yhdistelmä usean yksin tulleen nuoren haastatteluja.

⑥ **HARRASTUKSISSA TAVATUT NUORET**

Azar haluaisi, että samassa jalkapallojoukkueessa pelaava poika juttelisi hänen kanssaan koulussa. Lisäksi hän tapaa nuorisotilassa suomalaisia nuoria, joiden kanssa hän toivoo ystävystyvänsä.

MONTA KIELTÄ JA MEDIAA

Tässä luvussa puhutaan monikielisyydestä ja itsensä ilmaisemisesta mediassa.

Nuoret kertovat monikielisyydestä

Olen oppinut ”lukemaan” ihmisistä, millä kielellä voin jutella heidän kanssa. Vaihdankin arjessa sujuvasti kielestä toiseen.
– AHMED, 19 vuotta

Mitä eri kieliä käytät arjessa?

ERIKA: Kotona puhun aina viroa mutta joskus vitsaillessa englantia. Joidenkin kavereiden kanssa puhumme koulussa keskenään suomea, vaikka siellä puhutaan muuten ruotsia. En tiedä, miksi puhumme suomea.

Voimistelutreeneissä on paljon venäjänkielisiä tyttöjä. Siellä suomi on silti meidän ykköskieli. Musiikkikoulussa puhun puolestaan ruotsia. Virossa käydessä puhun viroa sukulaisten kanssa ja se on tosi kivaa! Puhun viroa melkein yhtä hyvin kuin he, vaikka unohdan joskus jonkin sanan.

AHMED: Somalin kieli on vanhempieni äidinkieli. Kotikieleni on siis somali. Osaan puhua arabiaa hyvin, koska olen käynyt arabiankielistä koulua. Minulla onkin paljon arabian- ja somalinkielisiä kavereita. Englantia opin ohimennen vähän, kun tutustuin yhteen filippiiniläiseen kaveriin. Kun olen iltaisin esimerkiksi nuorisotalolla, puhun suomea. Joskus turvaudun tosin kavereiden tulkkaukseen, jos en heti ymmärrä, mitä joku sanoo.

Kun käytän puhelinta, niin kirjoitan yleensä arabiaksi. Silloin joskus kun haluan harjoitella suomea, käytän esimerkiksi WhatsAppissa tekstisyöttöä. Puhelimessa on se hyvä asia, että se korjaa siis kirjoitusvirheitä, ja välillä käytän myös Google-kääntäjää.

Mitä ajattelet monikielisyydestä?

ERIKA: En välttämättä mieti, mitä kieltä käytän milloinkin. Jos joku kysyy, mikä äidinkieleni on, kerron että viro. Viro on siis kotikieleni, esimerkiksi veljen kanssa emme puhu ikinä mitään muuta kieltä kuin viroa. Viro on tosi lähellä suomea, se kuulostaakin melkein suomelta. Suomessa käyn viron kielen tunneilla, minkä seurauksena olen oppinut kirjoittamaan viroa paremmin.

On kivaa puhua montaa kieltä, mutta joskus eri kielet menevät vähän sekaisin. Kun ajattelen kavereitani, joilla on vain yksi kieli arjessa, vaikkapa suomi, ajattelen, etten osaa suomea yhtä hyvin kuin he. En mieti sitä, että osaan montaa kieltä. Vasta silloin, kun en muista jotakin sanaa jollakin kielellä, mietin kaikkia osaamiani kieliäni.

AHMED: Olen oppinut ”lukemaan” ihmisistä, millä kielellä voin jutella heidän kanssa. Vaihdankin arjessa sujuvasti kielestä toiseen. Nyt kun asun Suomessa, niin suomi on minulle arkikieli. Käytän sitä lääkärissä ja pankissa. Minun tarvitsee osata suomea, kun menen töihin. Haluaisin joskus oppia puhumaan myös italiaa, jota isänikin osaa.

On mukavaa, että voin jutella eri ihmisten kanssa erilaisilla kielillä. Joskus kun olen bussissa, niin puhun kavereideni kanssa paljon ja kovaan ääneen arabiaa, koska meillä on hauskaa. Silloin ihmiset saattavat joskus katsoa, että mikä ihminen oikein olen.

”MÄ TAISTELEN VASTAAN KU SUPERHERO” – monikielistä räppiä yli kulttuurirajojen

DRAGANA CVETANOVIĆ, kirjoittaja

Kaksi erilaisista taustoista ponnistavaa nuorta hiphop-musiikin ystävää kohtaavat toisensa RIMLAB-biisityöpajassa. Kohtaamisesta syntyy monikielinen ”Blind”-biisi, jossa räpätään yhteiskunnan pinnallisuutta ja nuoriin kohdistuvia vaatimuksia vastaan.

Liikaa feikkii mun ympärillä,
liikaa ajatuksii, liikaa niitä.
Liian monta unetonta yötä,
liian vähä aikaa.
Liikaa kouluu, liikaa työtä.

Näin räpätään persialais-suomalaisen Raoufin ja afganistanilaisen, mutta Iranissa kasvaneen Rohi Liamin, ensimmäisessä yhteisessä Blind-nimisessä biisissä. Räppikappaleen kertosäkeestä huokuu yhteiskunnallinen kritiikki pinnallisuutta, epävarmuutta ja nuoriin kohdistuvia vaatimuksia vastaan.

Kohtaaminen biisityöpajassa

Raouf ja Rohi tapasivat hiljattain helsinkiläisellä nuorisotalolla RIMLAB-biisityöpajassa, jossa heille tarjoutui mahdollisuus tehdä musiikkia yhdessä. He yhdistivät Blind-kappaleessaan taitavasti Iranissa puhuttavaa farsia ja Afganistanissa puhuttavaa daria sekä suomen ja englannin kieltä.

Erilaisista lähtökohdista ponnistaneet nuoret tuottivat sointuvan biisin eri kieliä yhdistelemällä:

Hei man, ei sun tarvii pitää showta pääl.
Ei tääl tarvii todistella kellekkää yah,
jengi vaa puhuu, ei tee.
But none of my business mä sippaan teet,
tää muppet show lellitty pilalle.

Jaettu kulttuuritausta

Raouf tuntee itsensä enemmän suomalaiseksi, vaikka myös persialainen kulttuuri on juurtunut häneen syvästi. Hän viettää paljon aikaa perheensä kanssa ja pitää yllä persialaisuuttaan. Juuret ovat hänelle tärkeät.

Raouf kertoo silti olevansa kulttuurisesti ”samalla viivalla” Rohin kanssa vaikka onkin asunut Suomessa melkein koko ikänsä.

– Meillä klikkasi heti tosi hyvin Rohin kanssa, koska jaoimme paljon samoja aatteita ja ajatuksia, Raouf sanoo.

Monikielistä räppiä

Kun Raouf kuuli Rohin kehitteillä olevat biisin sanat RIMLABissa, innostui hän todella paljon. Hän oli nimittäin pyöritellyt mielessään ihan samoja asioita.

Vaikka Raouf tekee suomenkielistä räppiä, oli hänestä tosi hienoa päästä tekemään ensi kertaa monikielinen biisi.

– Vaikken ymmärtänyt niitä biisin sanoja, jotka ovat erilaisia farsiksi kuin dariksi, ei kielen kanssa ollut ongelmia, hän kertoo. Sekä yhteisbiisin tekeminen että Rohiin tutustuminen olivat hänestä tosi siistejä kokemuksia.

”Hiphop-kulttuuri on näiden nuorten voimavara ja tapa yrittää vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja näkemyksiin.”

Vain kaksi vuotta Suomessa asunut Rohi tekee puolestaan tyylikkäillä biiteillä varustettua darinkielistä räppiä. Darinkielistä rap-musiikkia on tehty maailmalla erittäin vähän, ja Rohi laajentaakin Suomesta käsin koko maailman darinkielistä rap-skenea.

Biisin tekeminen Raoufin kanssa, vieläpä yhteisellä kielellä, oli myös Rohille hieno mahdollisuus. Myöhemmin hän tosin mietti, että Blind-biisi olisi taipunut räpättäväksi myös kokonaan suomeksi.

Rohista välittyy kunnianhimo:

– Joka kerta kun teen uutta biisiä, tuntuu, että pääsen eteenpäin ja teen seuraavaksi sellaisen biisin, joka on vielä vahvempi.

Rohin hyvät mediataidot ovat eduksi, sillä hän käyttää biisiensä jakeluun eri mediakanavia, kuten Instagramia, YouTubea ja Telegramia.

YouTube on kielletty Iranissa. Avoimeen lähdekoodin perustuvan Telegramin avulla musiikkia voi kuitenkin levittää myös maihin, joissa YouTubeen ei ole pääsyä.

Nuoret vaikuttajina

Sekä Raouf että Rohi seuraavat afganistanilaisten tilannetta Iranissa, sillä Iran ja iranilaisuus ovat osa heidän molempien taustaa ja arkea. Myös heidän biisistään välittyy yhteinen huoli maailman tilanteesta ja sen arvoista.

Hiphop-kulttuuri on näiden nuorten voimavara ja tapa yrittää vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja näkemyksiin, kuten Blind-kappaleessa räpätään:

Ihan liikaa pintaliitoo.
Taisin mainita siit jo,
kaikkialla vaa baksii ja kiiltoo.
Mä taistelen vastaan ku superhero.

Blind – Rohi Liam feat Raouf
Tuotanto: Migmag / Sarak Label, 2018

VINKKI: BLIND-kappale löytyy YouTubesta!

MONIKIELISYYTTÄ KAIKILLE

DRAGANA CVETANOVIĆ, tutkija

Ihmiset ja yhteisöt ilmaisevat itseään kielen avulla. Varsinkin puhuttu kieli muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. Monikielisyydestä eli kahden tai useamman kielen osaamisesta ja eri kielten käyttämisestä rinnakkain on tullut pysyvä osa arkeamme.

Monikielisyys on tavallinen ilmiö maailmalla, vaikka se Euroopasta käsin katsoen ei siltä vaikuttaisi. Esimerkiksi monissa Afrikan maissa perheen ja suvun piirissä puhutaan kolmea ja jopa neljää paikallista kieltä, joiden lisäksi puhutaan jotakin entisen siirtomaavallan kieltä (mm. ranska, englanti, portugali).

Iso joukko Suomessa asuvista on vähintään kahden kielen taitajia. Moni osaakin vaihtaa kieltä arjessaan sujuvasti, esimerkiksi suomesta englantiin tai ruotsiin sen kummemmin ajattelematta olevansa monikielinen. Vaikka Suomen kouluissa vieraita kieliä on opiskeltu pitkään, niin oppitunneilla monikielisesti toimimiseen ei silti yleensä kannusteta.

Monikielisyyden vastustajat ovat esittäneet, että monikielisyys voi johtaa yksilön pääkielen taitojen heikkoon kehittymiseen tai jopa menettämiseen.

Äidinkielen taidon arvo

Suomeen tulijat opettelevat yleensä suomea tai ruotsia. Lisäksi on tärkeää, että he saavat harjoittaa oman äidinkielensä taitoja uudessa kotimaassaan. Äidinkielen taitojen tiedetään ylläpitävän monipuolista kielellistä ja tiedollista osaamista. Uuden asian oppiminen esimerkiksi suomeksi helpottuu, jos oppilas voi koulussa kytkeä uuden asian siihen, mitä hän jo tietää, ja jos hän voi käsitellä asiaa myös omalla äidinkielellään.

Monikielisyyden hyödyt

Kielestä toiseen vaihtaminen ei välttämättä johda virheisiin puheessa tai kirjoituksessa. Päinvastoin siitä voi seurata esimerkiksi englannin kielen luovaa käyttämistä osana suomen tai ruotsin kieltä. Arjessa lainaammekin paljon sanoja etenkin englannista ja muuntelemme niitä sellaisiksi, että ne sopivat paremmin äidinkieleemme (esim. ”Hei beibi!”).

Usean kielen osaaminen kuormittaa aivojamme terveellä tavalla ja auttaa ymmärtämään paremmin erilaisten kielten rakenteita. Monikielisyys lisää ajatteluumme joustavuutta ja nokkeluutta. Useamman kielen osaaminen kasvattaa myös ymmärrystämme muita kulttuureja kohtaan.

Kieli on yksilön ja yhteisön itseilmaisun väline. On luonnollista, että kielenkäyttö muuttuu ja kehittyy niin yksittäisen ihmisen kohdalla kuin yhteisöissäkin. Olisi huolestuttavaa, jos puhuttu kieli ei muuttuisi ja kehittyisi samassa tahdissa yhteiskunnallisten muutosten, kuten monikulttuuristumisen, kanssa.

Monikielisyys osaksi arkea

Kaksi- ja monikielisyydestä hyötyvät siis yksilöiden lisäksi koko yhteiskunta. Useilla kielillä toimiminen on luonteva osa Suomeen tulijoiden arkielämää. Se voisi olla sitä yhä enemmän myös täällä jo asuville. Kun opettelemme käyttämään useita kieliä rohkeasti eri tilanteissa, voi se auttaa vähentämään monikielisyyteen liittyviä ennakkoluuloja.

On myös tärkeää keskustella siitä, mitä monikielisyys on ja miten eri tavoin sitä voidaan tukea. Tämä auttaa meitä oivaltamaan, miten tulevaisuuden yhteiskuntaa voi rakentaa useiden äidinkielien ja monimuotoisuuden varaan.

Monikielisyys lisää ajatteluumme joustavuutta ja nokkeluutta.

Tutustu ja tervehdi

Tutustu ihmiseen, jonka äidinkieli on eri kuin sinulla. Kysy häneltä, millaisia tervehdyksiä ja sanontoja hänen äidinkielessään on. Kun seuraavan kerran keskustelette, käytä rohkeasti oppimiasi uusia tervehdyksiä ja sanontoja kasvotusten ja somessa.

- Yhteensä vieraita kieliä puhuu: **373 325**
- Kymmentä yleisintä vierasta kieltä puhuu: **250 372**
- Muita vieraita kieliä Suomessa puhuu: **122 953**

FAKTAA SUOMESSA PUHUTUISTA KIELISTÄ

■ Suomi on monien murteiden ja kielten maa. Kotimaiset kielet ovat suomi, ruotsi ja saame. Suomessa on myös useita erilaisia suomen kielen murrealueita, jotka jakaantuvat kahteen pääryhmään, itä- ja länsimurteisiin. Helsingin vanhassa puhekielessä, stadin slangissa, yhdistellään pääasiassa suomea, ruotsia ja venäjää.

■ Suomessa vajaat 373 500 ihmistä puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea. Vieraskielisten osuus on noin 7 % koko väestöstä. Vieraskielisten osuus väestöstä on kasvanut tasaisesti 1990-luvulta alkaen. Suomen kymmenen eniten puhutuinta vieraskieltä ovat: venäjä, viro, arabia, somali, englanti, kurdi, persia/farsi, kiina, albania ja vietnam.

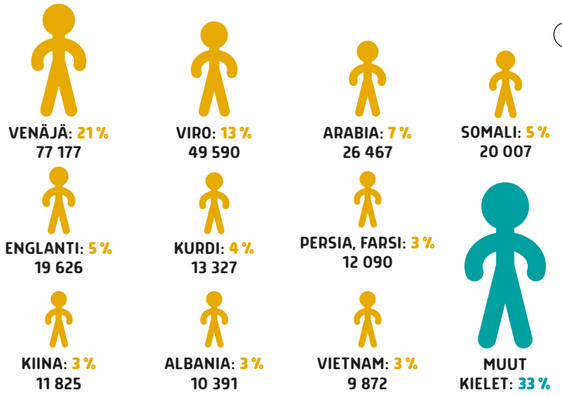

Lähteet: Kotimaisten kielten keskus ja Tilastokeskus 2017.

Sanasto

Etninen tausta tarkoittaa kuulumista johonkin kansaan tai kansanryhmään.

Evakko on henkilö, joka on siirretty epävakaalta alueelta turvaan lähiseudulle. Evakoiksi kutsutaan esimerkiksi ihmisiä, jotka toisen maailmansodan jälkeen siirrettiin Suomeen sen Neuvostoliitolle luovuttamilta alueilta.

Identiteetti on ihmisen tai yhteisön oma näkemys itsestään.

Inkeriläiset eli inkerinsuomalaiset ovat Inkerinmaalle siirtyneiden savolaisten ja karjalaisten jälkeläisiä. Nykyisin lähes kaikki Venäjällä asuvat inkeriläiset puhuvat äidinkielenään venäjää.

Journalismi tarkoittaa toimittajien tekemää työtä ja heidän tuottamiaan ajankohtaisia ja faktapohjaisia sisältöjä, joita julkaistaan laajoille yleisöille erilaisten viestimien, kuten lehtien, television ja netin kautta.

Kansallisvaltio tarkoittaa rajoin määriteltyä ja vartioitua aluetta, jossa asuu tietty kansa tai kansoja.

Konteksti tarkoittaa yhteyttä, jossa konkreettinen kohde tai abstrakti asia esiintyy. Kontekstiksi voidaan käsittää esimerkiksi asiayhteys, genre, ympäristö, tilanne tai kulttuuri.

Kulttuurinen vuorovaikutus tarkoittaa kohtaamisia ja kanssakäymistä erilaisista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kesken.

Maahanmuuttaja on ulkomailta muuttava henkilö, esimerkiksi pakolainen, vaihto-opiskelija tai työn takia maahan muuttava henkilö.

Media viittaa yleensä mediateknologiaan, mediassa toimiviin henkilöihin tai mediasisältöihin, kuten tv-ohjelmiin, journalistisiin teksteihin tai sosiaalisen median sisältöihin.

Monikielisyys tarkoittaa yksilön kykyä tai mahdollisuutta käyttää useita eri kieliä puheyhteisöissään. Kaksikielisestä ihmisestä puhutaan silloin, kun henkilöllä on kaksi äidinkieltä.

Monikulttuurisuus on monien kulttuurien ja ihmisryhmien rinnakkaiseloa samalla alueella.

Nationalismi eli kansallismielisyys on ajattelutapa, joka korostaa kansojen ja kansakuntien merkitystä kulttuurissa tai politiikassa. Äärimmilleen vietynä siinä korostetaan oman kansan ylivertaisuutta suhteessa muihin kansoihin, vähemmistöihin tai valtioihin.

Oleskelulupa tarkoittaa ulkomaalaiselle myönnettyä lupaa saapua ja oleskella maassa esimerkiksi työnteon, opiskelun tai perhesiteiden vuoksi. Oleskelulupa voi olla määräaikainen tai pysyvä.

Pakolainen on henkilö, joka on pakon edessä siirtynyt pois kotiseudultaan, koska hän on joutunut tai pelännyt joutuvansa vainotuksi esimerkiksi alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisensa tai poliittisen mielipiteensä vuoksi.

Jatkuu seuraavalla sivulla

Pakolaisleiri on paikka, jossa osa pakolaisista odottaa toiseen maahan pääsyä tai oman maansa levottoman tilanteen rauhoittumista.

Perheryhmäkoti on ilman huoltajaa Suomeen saapuneiden nuorten asumisyksikkö.

Rap-musiikki on hiphopin alalaji, jossa yhdistyvät soul- ja funk-musiikki. Sanoitukset ovat usein yhteiskunnallisesti kantaa ottavia. Tunnusomaista on loppusoinnullinen ja rytminen puhelaulu eli räppäys.

Rasismi on ihmisen tai ihmisryhmän pitämistä alempiarvoisena etnisen taustan tai kulttuurisen olemuksen, kuten uskonnon tai kielen perusteella. Rasismi voi ilmetä esimerkiksi yksilöön tai ryhmään kohdistuvana negatiivisena käyttäytymisenä, alistamisena tai syrjintänä.

Romanit ovat yksi Suomen vanhimmista vähemmistöistä. Ensimmäiset romanit saapuivat Suomeen jo 1500-luvulla. Romaneilla on omat kulttuuriset perinteet ja oma kieli. Suomessa on noin 10 000-12 000 romania.

Saamelaiset ovat pääasiallisesti Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjällä asuva Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa. Suomessa on noin 10 000 saamelaista, joista äidinkielenään saamea puhuu vajaat 2 000 henkilöä.

Siirtolainen on henkilö, joka on muuttanut asumaan toiseen maahan vapaaehtoisesti tai pakon sanelemana. Siirtolaisella tarkoitetaan sekä maahanmuuttajaa että maastamuuttajaa.

Solidaarisuus tarkoittaa toisten ihmisten huomioon ottamista, avun antamista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Sosiaalinen media eli some tarkoittaa netin sovelluksia ja palveluita, jotka mahdollistavat ihmisten välisen kanssakäymisen ja omien mediasisältöjen tekemisen netissä (esim. Messenger, Snapchat , Wikipedia, YouTube).

Stereotypia on kaavamainen ja yksinkertainen näkemys jostakin ihmisestä, ryhmästä tai asiantilasta.

Trollaus on tahallista ärsyttämistä, jonka tarkoituksena on synnyttää negatiivisia reaktioita ja riitoja ihmisten välille.

Tubettaja on vloggaaja, joka julkaisee vloginsa YouTubessa. Ks. vloggaaja.

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta valtiosta. Turvapaikka annetaan ulkomaalaiselle pakolaisaseman vuoksi.

Vastaanottokeskus on paikka, johon kansainvälistä suojelua hakevat ja tilapäistä suojelua saavat majoitetaan.

Vihapuhe on erilaisiin ihmisiin ja ryhmiin kohdistuvaa sanallista vihaa ja halveksuvaa puhetta.

Vloggaaja on henkilö, joka tekee blogeja videokuvaamalla ja julkaisee ne netissä. Vlogi eli videoblogi tarkoittaa yhtä videojulkaisua. Vloggaus tarkoittaa vlogien tekemistä ja julkaisua.

Yksin tullut nuori on turvapaikkaa hakeva alaikäinen henkilö, joka on saapunut toisesta maasta ilman huoltajaa. Suomeen yksin tulleita nuoria saapuu sota- ja konfliktialueilta, kuten Irakista, Somaliasta ja Afganistanista.

MEDIALUKUTAIDON HARJOITUKSIA

Medialukutaito on…

- ➜ ymmärrystä mediasisältöjen tuottamisen prosessista (esim. uutisjutut, videot).
- ➜ kykyä käsittää mediasisältöjen luonne representaatioina eli esityksinä, jotka eivät kerro maailmasta sellaisenaan vaan valikoidusti ja todellisuutta rakentaen.
- ➜ taitoa oivaltaa, miten erilaiset yleisöt voivat tulkita ja vastaanottaa mediasisältöjä.
- ➜ mediatoiminnan ymmärtämistä ja kykyä itse tehdä mediasisältöjä tavoitteellisesti – ja siten osallistua ja toimia yhteiskunnassa.
- ➜ kykyä toimia vastuullisesti mediassa.

Seuraavat harjoitukset kehittävät medialukutaitoa, lisäävät ymmärrystä itsestä median käyttäjänä ja pureutuvat sellaisiin ajankohtaisiin ilmiöihin kuin maahanmuutto ja monikulttuurisuus.

MEDIA KERTOO TARINOITA

Mediassa asioista kerrotaan usein jonkun yksittäisen ihmisen tarinan tai kokemuksen kautta. Tarinat tekevät jutun aiheesta elämyksellisen ja inhimillisen sekä herättävät tunteita. Tarinat voivat tuoda aiheen lähemmäksi lukijaa ja konkretisoida samalla monimutkaisia asioita. Kohtaat tänäänkin media-arjessasi monenlaisia tarinoita (mm. somevirrassa, tubevideoissa, keskusteluketjuissa ystävien kanssa ja uutisissa). Tarinoissa piilee kuitenkin riskinsä, joita opetellaan tiedostamaan seuraavien harjoitusten avulla.

HARJOITUS 1

Kirjoita juttu: *Tämän tarinan haluaisin kuulla ystävyydestä.*

Luvussa *Ystäviä ympäri maailmaa* 17-vuotias Destine kertoo siitä, millaista oli löytää ystäviä Suomesta, kun oma kielitaito oli vielä heikko. Riikka Korkiamäki esittää puolestaan kuvitteellisen tarinan yksin maahan tulleen Azarin ystävyyssuhteista. Lue tekstit kokonaisuudessaan ja valitse yksi asia, joka on Destinen tai Azarin tarinassa mielestäsi kaikista kiinnostavinta tai koskettavinta. Kertovatko nämä tarinat mielestäsi jotain yleisempää ystävien saamisen vaikeudesta?

Valitse haastateltavaksi joku lähipiirisi ihminen ja kirjoita joko henkilöhaastattelu, kolumni tai mielipidekirjoitus, jossa käsittelet sitä, miten tuttusi on löytänyt läheisimmät ystävänsä. Mieti, mistä näkökulmasta kerrot juttusi. Kirjoita myös ingressi eli lukijaa tekstiin johdatteleva virke tai pari. Julkaiskaa juttunne vaikkapa koulun nettisivuilla, somessa tai yrittäkää julkaista ne paikallislehdessä. Pohtikaa yhdessä, mitä saavutettiin kertomalla tarina yksittäisen ihmisen kokemuksen kautta ja mitä riskejä tässä piilee.

Harjoitus edistää mediaan osallistumista ja ymmärrystä median tuotannosta (esim. juttutyypeistä) ja mediasisällöistä representaatioina (esim. valikoivasta kerronnasta).

Harjoitukseen liittyvä teksti: Destinen kirjoitus ystävyydestä (s. 18–19) ja Korkiamäen teksti nuorista turvapaikanhakijoista (s. 20–22).

LUKUVINKKI: Tsekkaa myös nuorten minihaastattelu ystävyydestä somessa (s. 16–17).

HARJOITUS ❷

Kuvaa esittelyvideo: *Tarina Suomesta*.

Somettaja Koiraluu kertoo luvussa *Suomi minussa ja erilaisuus Suomessa* pitävänsä suomalaisesta kulttuurista, koska hiljaiset suomalaiset osaavat tarvittaessa puhua ”asiaa”. Hän tykkää myös suomalaisesta ruuasta, kuten hernekeitosta. Millaisista asioista sinä pidät suomalaisessa kulttuurissa? Mikä on mielestäsi erityisen suomalaista?

Suomea markkinoitaessa korostetaan usein saunaa, Lapin luontoa ja metsiä. Millaisia asioita sinä korostaisit omalla Suomen esittelyvideollasi? Tee maksimissaan minuutin mittainen esittelyvideo Suomesta sellaiselle ihmiselle, jolle Suomi on entuudestaan vieras. Valitse videollesi jokin kohderyhmä (esim. nuoret, vanhukset, paljon matkustavat, maahanmuuttajat). Pohdi, mitä asioita tiedät tavoittelemastasi yleisöstä ja miten rakennat juuri heitä puhuttelevan videon.

Harjoitus edistää mediaan osallistumista ja ymmärrystä median tuotannosta (esim. markkinointivideon tekemisestä), mediasisällöistä representaatioina (esim. stereotypioista) ja yleisöistä (esim. oletetuista yleisöistä).

Harjoitukseen liittyvä teksti: Somettaja Koiraluun haastattelu (s. 6–7).

LUKUVINKKI: Tutustu myös Kuusiston teksti suomalaisuudesta kansainvälisyytenä (s. 8–9).

Muu vinkki: SUOMI 100 VUOTTA -juhlan kunniaksi netissä on julkaistu monia kirjoituksia ja videoita, joissa kerrotaan Suomen parhaista puolista ja listataan tärkeimpiä faktoja Suomesta.

HARJOITUS ❸

Analysoi teksti: *Tarinan faktantarkistus.*

Tutkijat Maria Mäkelä, Samuli Björninen ja Ari-Elmeri Hyvönen avaavat Faktabaarissa julkaistussa *”Kokemuksellinen tarina on vastustuskykyinen faktantarkistukselle”* -kolumnissaan sitä, millainen suhde tarinoilla on totuudellisuuteen.

Tutkijoiden mukaan *”Vastustuskykyisyys faktoille on se hinta, jonka nykykulttuuri maksaa tarinallistumisestaan. – – Edustuksellisuus ja oikeamielisyys astuvat paikkaamaan todenmukaisuutta: näin ei käynyt, mutta olisi hyvin voinut käydä.”*

Tarinat vetoavat tunteisiin ja ovat siten vahvoja vaikuttamiskeinoja. Tarinoiden kertomisessa on myös riskinsä, sillä ne voivat johtaa harhaan, liioitella jotakin asiaa tai luoda yksipuolisen näkemyksen asioista. Millaiset tarinat korostuvat mielestänne esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvässä uutisoinnissa?

LUKUVINKKI: Lue myös Maasillan teksti maahanmuuttoon liittyvistä tunteista mediassa (s. 10–11).

Valitkaa somefiidistänne tai uutisvirrastanne jokin kiinnostava kokemukseen pohjaava tarina ja miettikää seuraavia kysymyksiä:

a) Miksi tämä tarina on kerrottu ja mikä tekee siitä kiinnostavan?
b) Mistä yleisemmästä ilmiöstä tarinan avulla kerrotaan?
c) Voiko määritellä, onko tämä tarina totta? Jos se on totta, mistä sen voi päätellä?
d) Miten tarina pyrkii luomaan vaikutelman totuudellisuudestaan?
e) Tukeeko tarina joitakin arvoja tai poliittisia näkemyksiä?

Harjoitus kasvattaa ymmärrystä mediasisällöistä representaatioina (esim. realistisuudesta, totuudellisuudesta ja objektiivisuudesta).

Harjoitukseen liittyvä teksti: Faktabaari (www.faktabaari.fi), ”Kokemuksellinen tarina on vastustuskykyinen faktantarkistukselle”.

KENEN ÄÄNI KUULUU?

Mediasisältöjä tarkasteltaessa oleellista ei ole oivaltaa ainoastaan sitä, kenen ääni kuuluu mediassa, vaan myös missä roolissa henkilö saa näkyä. Kiinnostavaa on lisäksi se, ketkä nostetaan uutismediassa asiantuntijan rooliin, esimerkiksi nuorten ja maahanmuuttajien omia näkemyksiä kuullaan vain harvoin.

HARJOITUS 4

Tee sisällönanalyysi: *Nuori asiantuntijana*.

Naisten osuus Suomen ja Ruotsin uutismedioissa julkaistuissa jutuissa on noin kolmasosa. Helsingin Sanomat päätti naistenpäivänä 2018 lisätä jutuissaan naisten määrää. Tavoitteena on saavuttaa vähitellen tasa-arvo uutissisällöissä. Naisten osuuden kehittymistä suomalaisissa uutismedioissa voi seurata päivittäin Twitterin tasa-arvobotista (https://twitter.com/tasaarvobotti).

Valitse tarkasteltavaksi yksi uutismedia ja havainnoi sen juttuja yhden päivän ajalta. Valitse jokin seuraavista näkökulmista:

a) Kuinka paljon jutuissa esiintyy nuoria ja millaisten aiheiden yhteydessä ja millaisissa rooleissa?
b) Kuinka paljon naiset saavat palstatilaa miehiin verrattuna? Entä millaisten aiheiden yhteydessä heidät tuodaan esille?
c) Kuinka paljon jutuissa esiintyy eri etnisten ryhmien edustajia? Puhuvatko he omalla äänellään vai puhuuko joku heidän puolestaan?

Tee halutessasi myös samanlainen tarkastelu saman median mainossisältöihin. Mitä eroja löydät?

Harjoitus edistää ymmärrystä median tuotannosta ja mediasisällöistä representaatioina (esim. stereotypioista, kenen ääni kuuluu ja ketkä suljetaan pois, mitä nostetaan esiin ja mistä vaietaan).

Harjoitukseen liittyvä teksti: Helsingin Sanomat 8.3.2018, "Naisten osuus HS:n jutuissa on kolmannes, ja se on liian vähän".

LUKUVINKKI: Tsekkaa myös Tuomisen teksti (s. 12–13) turvapaikanhakijanuorten äänen kuulumisesta mediassa.

LUKUVINKKI: Katso myös nuorten minihaastattelu monikielisyydestä (s. 24–25), räppäreiden Raoufin ja Rohin Liamin haastattelu (s. 26–27) ja Cvetanovićin kirjoitus monikielisyydestä (s. 28–29).

HARJOITUS 5

Perustakaa porinapiiri: *Monikulttuurinen media*.

Luvussa *Suomi minussa ja erilaisuus Suomessa* somettaja Koiraluu esittää, että media ei ole monikulttuurinen. Mitä mieltä te olette – kuinka monikulttuurinen suomalainen media on? Millaisin konkreettisin keinoin mediaa saisi muutettua monikulttuurisemmaksi ja monikielisemmäksi?

Tehkää porinapiirejä ja valitkaa jokaiseen piiriin 1–2 seuraavista keskustelunaiheista:

a) Millaiset maahanmuuttoon, monikulttuurisuuteen ja monikielisyyteen liittyvät tarinat tai aiheet jäävät mielestänne piiloon? Miksi niistä ei ehkä kerrota?
b) Keiden ihmisten näkökulmasta seuraamissanne medioissa kerrotaan asioista?
c) Miten kohdeyleisön ikä, sukupuoli, sosiaalinen luokka tai etninen tausta voivat vaikuttaa siihen, miten se ymmärtää, reagoi tai vastaanottaa mediasisältöjä?
d) Missä määrin yleisöjen moninaisuus huomioidaan medioissa?
e) Missä mediaympäristöissä (mm. tubevideoissa, keskustelupalstoilla, uutisissa) kohtaatte eniten monen kielen käyttöä rinnakkain? Mitä mieltä olette monikielisyydestä?

Listatkaa lopuksi keskustelemastanne aiheesta vähintään kolme tärkeintä teemaa. Valitkaa niistä yksi ja miettikää, millaisen jutun sen pohjalta voisi rakentaa. Kertokaa juttuvinkkinne halutessanne paikallislehtenne toimittajalle!

Harjoitus edistää mediaan osallistumista ja ymmärrystä yleisöistä (esim. oletetuista yleisöistä, sosiaalisista eroista) ja mediasisällöistä representaatioina (esim. näkökulmien läsnäolo ja poissaolo).

Harjoitukseen liittyvä teksti: Somettaja Koiraluun haastattelu (s. 6–7.)

ELÄMÄÄ KUPLISSA

Nykyään joku voi olla lähes reaaliaikaisesti perillä jonkin konfliktin tilanteesta. Toinen voi sitä vastoin seurata intensiivisesti futistuloksia ja kolmas julkkiksen häitä. Itselle todella tärkeä uutinen voi olla toiselle täysin vieras. Mediatodellisuudet ovat yhä yksilöllisemmät.

LUKUVINKKI: Tsekkaa minihaastattelu nuorten identiteetistä (s. 4–5), räppäreiden Raoufin ja Rohin Liamin haastattelu (s. 26–27) ja Korkiamäen teksti nuorista turvapaikanhakijoista (s. 20–22).

HARJOITUS 6

Tutustu toisten näkemyksiin: *Kurkistus kuplan ulkopuolelle*.

Se, millaisia asioita seuraat, vaikuttaa somevirtaasi ja hakukonetuloksiisi. Somepalvelut pyrkivät aiempien somereaktioittesi (esim. klikkausten) perusteella arvaamaan, mitä haluat nähdä. Siksi somevirrassasi korostuvat tietyt asiat – ja osa asioista jää sen ulkopuolelle. Elämme siten niin sanotusti erilaisissa somekuplissa: kuulemme ja näemme mediassa eri asioita.

Myös oma tausta ja kiinnostuksen kohteet vaikuttavat siihen, millaisia sisältöjä ja mitä medioita seuraa. Esimerkiksi TRUST-tutkimusprojektissa selvisi, että yksin tulleet turvapaikanhakijat seuraavat usein aktiivisesti lähtömaansa medioita – heidän media-arkensa voi siis olla varsin erilainen verrattuna nuoreen, joka seuraa lähinnä suomenkielisiä medioita.

Oman kuplan ulkopuolella voi olla kaikenlaista kiinnostavaa! Voi tehdä hyvää perehtyä johonkin sellaiseen asiaan, joka on itselle entuudestaan aivan vieras. Kurkista kuplasi ulkopuolelle ja valitse jokin seuraavista kohdista pohdittavaksi parin kanssa tai ryhmässä:

a) Valitse jokin aihe, josta sinulla tai teidän kaveriporukallanne on vahva mielipide. Muotoile mielipide tiiviiksi kannanotoksi ja kirjoita se ylös. Kirjoita myös perustelut sille, miksi olet tätä mieltä. Perehdy muiden näkemyksiin aiheesta. Mitkä täydentävät omaa näkemystäsi? Mistä näkemyksistä sinulla olisi opittavaa? Tutustu myös omalle mielipiteellesi vastakkaisiin näkemyksiin. Mitkä kannanotot ja perustelut vakuuttavat sinut? Pohdi lopuksi, vaikuttivatko toisten näkemykset omaan kantaasi.

b) Mitä medioita sinä käytät päivittäin? Entä mitä medioita et seuraa juuri koskaan? Katsotko esimerkiksi puoli yhdeksän uutisia, seuraatko naistenlehtiä, luetko paikallislehden uutisia vai sometekstejä? Mikä on mielestäsi tämän hetken suurimpia puheenaiheita? Vertailkaa kaverin kanssa – ovatko puheenaiheet samoja?

c) Vertaile, millaisena jokin ajankohtainen uutisaihe tai katastrofi näyttäytyy suomalaisessa mediassa. Miettikää, mitä kieliä ryhmässänne osataan. Minkä muiden maiden medioista voisitte myös lukea samasta uutisaiheesta? Millaisena valitsemanne aihe ilmenee näissä ulkomaisissa medioissa? Tuliko esille uutta tietoa tai uusi näkökulma?

Harjoitus kasvattaa tietoisuutta itsestä median käyttäjänä ja lisää ymmärrystä median tuotannosta (esim. algoritmeista digimediassa) ja yleisöistä (esim. median käyttötavoista ja mielihyvän lähteistä).

HARJOITUS 7

Ryhmäkeskustelu ja median havainnointia: *Vastuulliseksi median käyttäjäksi*.

Valheellinen tieto leviää somessa paljon totuutta tehokkaammin. Keväällä 2018 julkaistussa laajassa tutkimuksessa selvisi, että valheellinen tieto twiitataan eteenpäin 70 prosenttia totuutta todennäköisemmin. Etelä-Saimaan päätoimittaja Eeva Sederholm vaatii kolumnissaan, joka käsittelee *Vastuullista journalismia* -kampanjaa, median tuottajilta enemmän vastuuta.

Sederholm kirjoittaa: ”Jokainen some-käyttäjä bloggarista Facebook-päivittäjään voisi aika ajoin kysyä: Olenko minä vastuullinen media? Oikaisenko, jos jaan virheellistä tietoa?”

Keskustelkaa ryhmässä seuraavista aiheista:

a) Kuinka usein sinä itse törmäät netissä valheelliseen tietoon?

b) Miksi huhut jäävät somessa helposti elämään, vaikka ne olisi kumottu vääriksi?

c) Mistä johtuu, että valheellisia juttuja jaetaan herkemmin kuin totuudenmukaisia?

d) Miksi tarkkuus faktoissa ja asiavirheiden oikaiseminen mediassa on niin olennaista?

e) Oikaisetko, jos jaat virheellistä tietoa esimerkiksi Facebookissa tai Twitterissä? Jos et oikaise, miksi et?

Harjoittele somevirtasi faktantarkistusta seuraavan päivän ajan: Lue juttuja huolella. Silmäile otsikoita ja päättele, onko juttu totta vai ei. Tarkista, ovatko jutussa mainitut lähteet luotettavia.

Keskustelkaa seuraavana päivänä, kuinka paljon epäselviä tai selkeästi valheellisia juttuja fiidissänne oli. Tykkäsittekö näistä jutuista tai jaoitteko niitä?

Harjoitus auttaa ottamaan itsestä vastuuta median käyttäjänä (esim. mediasisältöjen jakamisen vaikutukset) ja kasvattaa ymmärrystä mediasisällöistä representaatioina (esim. totuudellisuus).

Harjoitukseen liittyvä teksti: MTV3:n digilehti 9.3.2018, ”Tutkijat: Taru leviää Twitterissä totuutta nopeammin – valeuutisia jaetaan herkästi, koska faktat koetaan tylsiksi”; Etelä-Saimaan digilehti 8.3.2018, ”Päätoimittajalta: Oletko sinä vastuullinen, media?”

LUE MYÖS tutkija Esa Väliverrosen blogiteksti ”Sosiaalinen kupla kaventaa mediamaisemaa”: https://medykblog.wordpress.com/2014/08/21/sosiaalinen-kupla-kaventaa-mediamaisemaa/

HARJOITUS 8

Tee haastattelu: *Sovittelujournalismi tutuksi.*

Savon Sanomien toimittaja Veera Tegelberg teki sovittelujournalismin hengessä jutun ulkomaalaistaustaisten insinööriopiskelijoiden vaikeudesta saada harjoittelupaikkaa ja töitä Suomessa. Sen sijaan, että hän olisi törmäyttänyt insinööriopiskelijoiden ja työnantajien vastakkaiset mielipiteet, hän järjesti näiden eri taustoja edustavien ihmisten kohtaamisen. Tässä tilanteessa Tegelberg asettui itse sivummalle ja antoi opiskelijoiden puhua omasta puolestaan kuopiolaisen rakennusyhtiön toiminnanjohtajalle.

Tegelbergin jutussa kuuluu maahanmuuttajaopiskelijoiden oma ääni sekä toiminnanjohtajan aito halu kuunnella heitä. Juttu tuo esille erilaisia näkökantoja ja näyttää, miten voimme työstää omia asenteitamme ja ennakkoluulojamme esimerkiksi maahanmuuttajista.

Keskustele parin kanssa:

a) Onko teillä jostakin asiasta niin vahva mielipide, että vastakkaista näkemystä on hankalaa kuulla?

b) Suhtaudutteko johonkin asiaan, ihmisryhmään tai tekemiseen ennakkoluuloisesti, vaikka ette ehkä itse tahtoisi sitä myöntääkään?

Valitse parisi kanssa jokin mieltänne kuohuttava aihe. Kirjoittakaa yhdessä henkilöhaastattelu jostakusta toisin ajattelevasta ihmisestä ja ottakaa selvää, miksi hän ajattelee toisella tavalla. Luokaa haastattelussa luottamuksellinen ilmapiiri, jossa kaikkien on turvallista keskustella. Haastateltavan kuunteleminen ja hänen näkemystensä vakavasti ottaminen viestivät, että erimielisyys koskee asiaa eikä hänen persoonaansa. Kun molemmat osapuolet kokevat tulevansa kuulluiksi, aidon vuorovaikutteinen ja kriittinen keskustelu on mahdollista.

Tutkailkaa, onko teillä ja haastateltavalla esimerkiksi jokin yhteinen huolenaihe. Vastakkainasettelujen ja erimielisyyksien sijasta kannattaakin keskittyä jutussa juuri esimerkiksi yhteisen huolenaiheen käsittelemiseen, vaikka tulokulmanne asiaan olisivatkin erilaiset. Ratkaisuja voitte etsiä vaikkapa niistä kohdista, joissa ajattelette samalla tavoin. Pohtikaa haastattelun jälkeen, mitä opitte.

Harjoitus edistää mediaan osallistumista ja ymmärrystä median tuotannosta (esim. tuottajien rooleista ja etiikasta) ja mediasisällöistä representaatioina (esim. stereotypioista, eri näkökulmien läsnäolosta ja poissaolosta).

Harjoitukseen liittyvä teksti: Savon Sanomat 15.2.2017, "Ura tyssää jo ennen paperien saantia". Lue juttu osoitteesta: https://www.savonsanomat.fi/kotimaa/Ura-tyssää-jo-ennen-paperien-saantia/1214313

LUKUVINKKI: Tutustu Sovittelujournalismin käsikirjaan osoitteessa: https://sovittelujournalismi.fi/. Lue ainakin esimerkkikysymykset, joilla voi saada vastauksia tiukkoihin kysymyksiin. Tutustu myös Maasillan tekstiin: maahanmuutto herättää mediassa monenlaisia tunteita (s. 10–11).

Oppimateriaalin kirjoittajat

DRAGANA CVETANOVIĆ, FM, TRUST-hankkeen tutkija, Tampereen yliopisto
DESTINE, 17-vuotias peruskoulunsa päättänyt nuori
RIIKKA KORKIAMÄKI, YTT, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto
ANNA-KAISA KUUSISTO, dosentti, TRUST-hankkeen johtaja, akatemiatutkija, Tampereen yliopisto
MARI MAASILTA, YTT, yliopistonlehtori, tutkija, Lapin yliopisto
MARI PIENIMÄKI, FT, TRUST-hankkeen tutkijatohtori, Tampereen yliopisto
HANNA ROMPPAINEN, mediakasvatusasiantuntija, Sanomalehtien Liitto
JAAKKO TUOMINEN, HM, TRUST-hankkeen tutkija, Tampereen yliopisto

TRUST-tutkimushanke

Suomen Akatemian rahoittama TRUST-kärkihanke (2016-2018) kehittää käytäntöjä yksin tulleiden alaikäisten tukemiseksi heidän uusissa kotimaissaan. Tutkimustietoa yksin tulleiden sosiaalisesta integraatiosta ja kuulumisen tunteesta hyödynnetään hoivatyön käytäntöjen ja hallinnan prosessien kehittämisessä. (SA 304146)

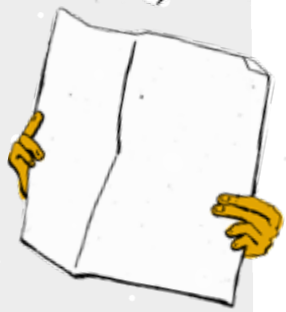

Suomalaisten arkeen vaikuttavat monet ilmiöt, kuten medioiden läsnäolo kaikkialla ja lisääntyvä kulttuurinen vuorovaikutus. **#TRUST Kulttuurinen kohtaaminen kasvotusten ja mediassa** -oppimateriaali tarjoaa näkökulmia tilanteisiin, joissa nuoret, media ja monikulttuurisuus kohtaavat. Materiaaliin sisältyy myös kahdeksan medialukutaitoharjoitusta.

Oppimateriaali on suunnattu monikulttuuriseen kasvatukseen yläkouluille, valmistaville luokille ja nuorisotyöhön. Yläkouluissa oppimateriaali voi toimia sisällöllisenä lähtökohtana, kun oppiainerajat ylittävän oppimiskokonaisuuden aiheina ovat yhteiskunnalliset ilmiöt: maahanmuutto, nuorten media-arki ja monikulttuurisuus.

Materiaalissa käsitellään muun muassa kulttuurista identiteettiä, erilaisuuden kohtaamista mediassa, kulttuurirajat ylittäviä ystävyyssuhteita, monikielistä arkea ja nuorten vaikuttamista sosiaalisessa mediassa.

Oppimateriaali on tuotettu Tampereen yliopistossa TRUST-tutkimushankkeessa.

TRUST